

ZNAČENJSKA KATEGORIJA NAMJERE U BOSANSKOM JEZIKU

Sažetak

Kada se govori o namjernom semantičkom polju, govori se zapravo o relativno širokom spektru različitih jezičkih jedinica. Definirati namjeru podrazumijeva baviti se i filozofijom, te promatrati odnose među radnjama i zbivanjima u svijetu. Ipak, može se reći da namjera predstavlja nešto što se želi postići određenom radnjom, odnosno nešto što treba proizaći kao rezultat te radnje. Tako se namjera vezuje i za cilj koji se želi postići, ali je ona istovremeno i šira od samog cilja. Ona predstavlja i temu vodilju, koja nas upravlja i vodi željenome cilju.

Ključne riječi: namjera, cilj, svrha, namjena, semantičko polje

Summary

When talking about the intentional semantic field, you actually talk about relatively wide range of different linguistic units. To define the intent means to deal with the philosophy and to observe relationships between actions and events in the world. However, it can be said that the intent is something that we want to achieve with a specific action, or something that should arise as a result of that action. Thus, the intention is linked to the goal that we want to achieve, but it is also a wider than the goal itself. It represents the guiding theme which steer us and lead us toward desired goal.

Key words: intent, goal, purpose, intention, semantic field

O namjeri kao značenjskoj kategoriji

Kada se govori o namjeri, misli se na nešto što se želi postići određenom radnjom, na nešto što treba proizaći kao rezultat te radnje. Tako se namjera vezuje i za cilj koji se želi postići, ali je ona istovremeno i šira od samog cilja. Ona predstavlja i temu vodilju, koja nas upravlja i dovodi do željenog cilja.

Namjerno značenje je jedno od modalnih značenja. Dubravka Sesar (2001) govori o tri tipa opće modalnosti, i to o osnovnoj intencijskoj modalnosti, modalnosti vjerodostojnosti, te voluntativnoj modalnosti. Autorica naglašava kako se intencijskom modalnošću „obilježava kazivačeva nakana ili *ciljna usmjerenost (priopćajna svrha)*“ (str. 205).

Da bi se namjera što bolje i preciznije definirala i razjasnila, potrebno je krenuti od filozofskih razmatranja namjere, kao najstarijih, budući da su se iz njih razvila i sva ostala tumačenja namjere, tumačenja u drugim naučnim oblastima. Nastojeći objasniti i opisati prirodu koja ih okružuje, filozofi su još u najstarijim vremenima zaključili da u prirodi vladaju zakoni svrhovitosti, zakoni prema kojima se sva dešavanja događaju s određenom svrhom i namjerom. Takav pogled na dešavanja u prirodi nazvan je teleologija. Filozofi svijet vide i doživljavaju kao neprekidno ispunjavanje nekih svrha i namjera. Od Aristotelovog vremena u tradicionalnoj se filozofiji pored materijalnog, eficientnog i formalnog uzroka govorilo još i o finalnom uzroku. Takav uzrok tumači se kao cilj radi kojeg se nešto dešava, odnosno radi kojeg djeluje eficientni uzrok. Finalizam (lat. *finis* – svrha, cilj) predstavlja nastojanje da se sve u prirodi tumači kao izravno ostvarivanje svrha koje su uzrok događanja i izriče se formulom *ome agens agit propter finem* (svaki djelatnik djeluje svrhovito). Sa Aristotelom načelo univerzalne svrhovitosti doseže svoj vrhunac.

U ovim filozofskim viđenjima i razmatranjima namjera kao pojam rijetko se spominje. Pažnja je više usmjerena na svrhu i cilj nekog dešavanja, ili, pak, na njegovu namjenu, ali pojašnjenja istih navode na zaključak da se zapravo radi o onome što se namjerava postići određenom radnjom. U tom kontekstu namjera, cilj, svrha i namjena pojmovi su čija se osnovna značenja podudaraju, budući da predstavljaju onu činjenicu radi koje se neka radnja vrši. Međutim, ne mogu se ovi pojmovi potpuno izjednačiti, a nijansiranje bi se vršilo u domenu razloga zbog kojih se neka radnja vrši. Tako bi cilj označavao rezultat radnje koji se želi postići, ali koji je istovremeno i pokretač vršenja same radnje, pa samim tim može se smatrati i njenim uzrokom. S druge strane, namjera bi označila subjektovo htijenje za ostvarenjem radnje, odnosno naum da se radnja dovede do zamišljenog kraja. Dakle, u oba slučaja postoji intencionalnost radnje, odnosno težnja za dostizanjem nekog krajnjeg rezultata. Međutim, pojam namjere širi je od pojma cilja i obuhvata ga. Cilj je ono što se želi dostići i što pokreće na akciju. To je konkretna realizacija radnje, dok je namjera zamisao o obavljanju neke radnje koja teži određenom rezultatu. S druge strane, svrha je nešto manje dinamična kategorija i označila bi ono na što je radnja upućena.

Pojam namjene podrazumijeva statičnu kategoriju, i određuje čemu neka radnja ili predmet može služiti. S te strane namjena je bliska kategoriji svrhe. Pogledajmo kako se ove kategorije mogu razlikovati u konkretnim primjerima.

vakcinacija protiv gripa – vakcinirati s namjerom prevladavanja gripa
vakcina protiv bjesnila – vakcina čija je namjena suzbijanje bjesnila

Vidi se da u ovim primjerima postoji svojevrstan uzrok koji pokreće na obavljanje radnje. U oba slučaja riječ je o istovrsnom uzroku, o sprečavanju neželjenog dešavanja. Međutim, upravna sintaksema ovih sintagmi pravi distinkciju između namjere i namjene. U prvom slučaju riječ je o deverbativnoj imenici, koja upućuje na obavljanje konkretne radnje s namjerom ispunjenja određenih zahtjeva. S druge strane, konkretna imenica u drugome primjeru zahtijeva sintaksemu čija je funkcija pripisivanje osobine upravnoj supstantivnoj sintaksemi na način da se ona određuje prema namjeni kojoj služi.

Dakle, namjera i cilj podrazumijevaju neku konkretnu akciju koja se vrši da bi se ostvario određeni zahtjev, dok svrhu i namjenu karakterizira pridavanje osobine nekoj akciji, na način da se ta akcija određuje prema njenom krajnjem cilju.

Distinkcija među naprijed navedenim pojmovima mogla bi se naglasiti i s obzirom na pojmove *volje* i *voljnosti*, te *planiranosti radnje*. Kada je u pitanju planiranost radnje, ona je jako izražena u pojmovima namjere i cilja, budući da je tu riječ o radnjama koje se obavljaju uz nastojanje da dovedu do nekog rezultata. U skladu s tim i volja za ostvarenjem radnje, te dostizanjem njenih rezultata je, također, bitna odrednica u određivanju značenja namjere i cilja. S druge strane, budući da namjena i svrha iskazuju statičnost i samo ukazuju na svojevrsnu upravljenost radnje prema nekom rezultatu, ali ne i njegovo nužno dostizanje, kod ovih se kategorija i ne može govoriti o voljnosti i planiranosti.

Namjera je značenjska kategorija bliska značenjskoj kategoriji uzroka. U Aristotelovoj klasifikaciji (Aristotel 1960:99) izdvajaju se četiri tipa uzroka: *causa materialis*, *causa efficiens*, *causa formalis* i *causa finalis*. Prema ovoj klasifikaciji *causa finalis* predstavlja uzrok kao konačnu svrhu nekog djelovanja. Danas se o takvom uzroku govori kao o cilju.

I Stevanović (1974) vrlo jednostavno objašnjava razliku između ove dvije značenjske kategorije. Za uzrok on kaže da je to “nešto što kao gotova činjenica prethodi radnji koju prouzrokuje” (Stevanović 1974:260). S druge strane, cilj „treba tek da se ostvari izvršenjem radnje na koju on podstiče, te je samo na taj način prouzrokuje“ (Stevanović 1974:260). Ovo bi moglo postati načelno pravilo na osnovu kojeg se može odrediti da li se u određenom slučaju radi o iskazivanju namjere ili uzroka. Dakle, uzrok bi bio već gotova, realizirana, postojeća činjenica zbog koje se vrši neka radnja, dok je namjera zamisao o radnji, želja, htijenje, nastojanje da se učini nešto u vezi s uzrokom. Pojam cilja, njegove planiranosti i ostvarenja mogli bi biti od pomoći u pokušaju postavljanja jasnijih distinkcija između uzroka i namjere. Planirani, već ostvareni cilj zapravo bi bio uzrok koji je pokrenuo subjekta da vrši neku radnju i dovede je do krajnje, planirane tačke. S druge strane, planirana, ali još neostvarena akcija, u kojoj su primjetni volja i htijenje za njezinim okončanjem, predstavlja namjeru. Međutim, nekada ni ovakvi pokušaji distinkcije namjere i uzroka neće biti dovoljni kako bi se sa sigurnošću utvrdilo o kojoj od ove dvije semantičke kategorije se zapravo radi.

Miloš Kovačević u *Uzročnom semantičkom polju* (1988:44-47) navodi da je kauzalnost kategorija bliska kategoriji cilja, te da postoje jezički modeli koji su istovremeno i uzročni i ciljani, pa su, kao takvi, kontekstualno određeni. On naglašava da je ciljno usmjereno čovjekovo djelovanje rezultat svjesne djelatnosti, te se preplitanje ovih dviju kategorija dešavalo najprije u situacijama u kojima je vršilac radnje čovjek (str. 45). Međutim, i nenamjerna svrsishodnost pretpostavlja istovrsna preplitanja. U takvim situacijama, navodi Kovačević, mogu se izjednačiti ciljna i uzročna formula (str.46):

A postoji radi B / svrha A je ostvarenje B = A je nužan uslov za B

Dalje se u njegovoj klasifikaciji semantičkih tipova uzroka izdvaja uzrok motiv (str. 106), koji je po svojim osobenostima blizak namjeri. Taj tip uzroka vezuje se za posljedice voljnog tipa, odnosno određen je psihološkim stanjem koje uzrokuje neku radnju. Upravo taj momenat volje, koji inicira pokretanje radnje, čini uzrok motiv blizak značenju namjere.

S druge strane, Feleško (1995) naglašava da bi vremenski odnosi mogli biti ključ za razlikovanje značenja konstrukcija u kojima se uzročno i namjerno značenje isprepliću. Pozivajući se na definicije Z. Klemensjevića, on kaže da „priloška odredba za uzrok poseduje misaoni sadržaj koji govornik shvata kao situaciju u vremenskom smislu raniju a koja uzrokuje sadržaj baze“, dok „priloška odredba za cilj poseduje misaoni sadržaj koji govornik shvata kao situaciju u vremenskom smislu kasniju koja uzrokuje sadržaj baze“ (Feleško, 1995:137).

Rječničko određenje namjere

Pogledajmo i kako su pojmovi namjere (intencije), namjene, cilja i svrhe pojašnjeni u pojedinim rječnicima.

1. *Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika* (1967 – 1976)

Cilj – „1.a granica do koje se želi doći; 1.b meta; 2. fig. ono čemu se teži, što hoće da se postigne, svrha“ (str. 799/6)

Intencija – „namera, nakana, namisao, želja“ (str. 463/2)

Namena (namjena) – „svrha za koju je što načinjeno, zasnovano i sl, cilj kome nešto treba da posluži, razlog postojanja nečega“ (str. 570/3)

Namera (namjera) – „zamisao na čije je ostvarenje usmeren postupak ili akcija; ono što je ko odlučio da učini, na šta se ko rešio; težnja, želja“ (str. 571/3)

Svrha – „ono čemu se teži, što se želi postići, cilj, meta; (zastarjelo) svršetak, kraj“ (str. 706/5)

2. Simeon, Rikard, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva* (1969)

Namjena – „1. odredba, svrha – u hs. se izražava najčešće dativom namjene (namjenskim padežom) i akuzativom s prijedlozima *na, u, za*; 2. padež (u gramatičkom smislu);

3. broj (u gramatičkom smislu); 4. imenovanje“ (str. 879/I)

Namjera – „potencijalni/ virtualni sadržaj izreke“ (str. 879/I)

Namjeran – „finalan; *namjerna rečenica* – prepositio finalis – finalna rečenica, rečenice kojima se iskazuje u koju se svrhu vrši radnja glavne rečenice, te odgovaraju na pitanja s kojom namjerom, u koju svrhu; vežu se veznicima *da, eda, kako, nek(a), li*, a glagol namjerne rečenice uvijek je u prezentu ili kondicionalu; one pokazuju cilj, svrhu radnje glavne rečenice; *namjerni smisao* – smisao koji izražava namjeru“ (str. 879/I)

Svrha – „svrha radnje – cilj radnje; priložna oznaka svrhe –

označuje svrhu ili cilj radnje, a odnosi se na dio rečenice koji može biti izražen samo glagolskim oblicima. Oznake svrhe izražavaju se prilogom svrhe, infinitivom, genitivom i akuzativom imenica uz glagol ili koje znače radnju, s prijedlozima *radi*, *za*, *po* (usp. *za* zasluge, *po* vodu, *radi* lijeka), prijedložno-imenskim svezama (u svrhu, sa svrhom...), te ustaljenim izrazima, koji služe kao prijedlozi (u ime, u interesu...)“ (str. 571/II)

3. Klaić, Bratoljub, *Rječnik stranih riječi* (1978):

Cilj – „1. meta, nišan, tačka u koju se gađa, mjesto do kojega se utrkuje; 2. želja koju čovjek hoće postići, nakana, namjera, težnja, svrha“ (str. 225)

Intencija (lat) – „namjera, nakana, namisao, naum, smjerenje, htijenje, želja za djelatnošću; ideja, koncepcija“ (str.599)

4. *Rječnik bosanskog jezika* (2007)

Cilj – „meta; nešto što treba postići, dosegnuti; svrha kakve aktivnosti, krajnja tačka u sportskom nadmetanju“ (str.62)

Intencija – „namjera, nakana, htijenje“ (str. 218)

Namjena – „ono što je čemu namijenjeno, što će se upotrebljavati, što će imati neku svrhu“ (str. 413)

Namjera – „ono što je ko odlučio da uradi“ (str. 413)

Svrha – „ono čemu se teži, što se želi postići, cilj, meta; smisao, razlog“ (str. 1099)

5. *Veliki leksikon stranih reči i izraza* (2007)

Cilj – „objekat koji se gađa, meta; ono što se želi postići, svrha, težnja, namjera“ (str.1918)

Intencija – „namjera, nameravanje, namisao, nakana, težnja za čim, cilj, svrha“ (str. 681)

Može se vidjeti da se pojmovi namjere, cilja, namjene i svrhe u rječničkom određenju uglavnom prepliću, čak se navode i kao sinonimi. Međutim, ovi pojmovi nisu i ne mogu biti apsolutni sinonimi, budući da podrazumijevaju različite intenzitete htijenja i želje za vršenjem neke radnje, te dostizanjem njenog krajnjeg rezultata.

Dosadašnja proučavanja namjere kao sintaksičke kategorije

Dosadašnja proučavanja namjere uglavnom se svode na taksativne obrade u gramatikama, dok nekog opsežnijeg i iscrpnijeg opisa namjernog značenja nema. Mjestimično se o namjeri govori i u

sklopu lingvističkih radova koji se bave različitim temama, od padeža, pojedinih prijedloga, veznika, pa do rečenica i vezanog teksta.

U Maretićevoj *Gramatici hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika* (1963) o namjernom značenju govori se samo u poglavlju o veznicima, gdje se daje popis namjernih veznika (str. 540) i manji broj primjera njihove upotrebe.

Gramatika hrvatskosrpskoga jezika (Brabec – Hraste – Živković 1968) sporadično pominje neke namjerne konstrukcije. Namjerne adverbijalne odredbe definira općenito i dosta nejasno, navodeći samo to da one „pokazuju radi čega se nešto radi“ (str.197). Namjerna zavisna klauza definirana je, također, dosta općenito, kao dio složene rečenice kojim se „kazuje u koju se svrhu vrši radnja glavne rečenice“ (str. 209). Pobražani su i veznici namjernih klauza (da, eda, kako, neka i li), te data kratka napomena o upotrebi prezenta i kondicionala u ovim klauzama (str. 210). U poglavlju o sintaksi padeži pominju se namjera, namjena i svrha kao značenja koja je moguće iskazati akuzativom s prijedlozima (str.232 – 234).

Savremeni srpskohrvatski jezik II (Stevanović 1974) daje zasebnu obradu svakog padeža sa njegovim mogućim značenjima. Tako se namjerno značenje može pronaći kod genitiva (str. 257 – 263), akuzativa (str. 408 – 420), instrumentalna (str. 463 – 488) i lokativa (str. 507 – 518). U poglavlju o zavisnosloženim rečenicama govori se i o namjernim (finalnim) rečenicama, njihovim specifičnostima i veznicima koji se koriste (str. 845 – 850).

Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika (Barić i dr. 1979) namjerno značenje pominje samo u okviru zavisnosloženih rečenica (str. 403, 404). Tu se namjerna klauza tumači kao klauza koja se u složenu rečenicu uvrštava preko priloga *zato* kojim se iskazuje namjera glagolske radnje (str. 403).

U *Gramatici srpskohrvatskog jezika za strance* (Mrazović – Vukadinović 1990) također se govori o namjernom značenju i nekim mogućnostima njegovog iskazivanja. Više pažnje posvećeno je namjernim (finalnim) rečenicama i mogućnostima njihove kondenzacije (str. 540 i dalje).

U *Gramatici bosanskoga jezika* (Jahić – Halilović – Palić 2000) o namjeri se govori u okviru adverbijalnih odredbi (str. 392), zavisnosloženih rečenica (str. 435, 436), te rečenične kondenzacije (str. 447 – 449). Navodi se da se adverbijalnom odredbom namjere može obilježiti cilj poduzimanja neke

akcije, svrha postojanja nečega, te stanje u kome se neko ili nešto nalazi (str.392). Dalje se govori o načinima iskazivanja adverbijalne odredbe namjere. Izdvajaju se prijedložno-padežni izrazi u oblicima genitiva, akuzativa, instrumentala i lokativa, popriloženi oblik dativa upitne zamjenice *što*, te konstrukcije s prijedložnim i priložnim izrazima karakteristične za pojedine stilove (str. 392). Kada je u pitanju zavisnosložena rečenica s namjernom klauzom, ističe se da se njome, također, obilježavaju namjera, cilj ili svrha vršenja neke akcije (str.435). Istaknuto je i da je namjera značenjski često podudarna uzroku, budući da se može tumačiti kao pobuda ili podsticaj za vršenje neke radnje. Upravo ta logička i značenjska podudarnost namjere i uzroka rezultira upotrebom uzročnih priloga u namjernom značenju (str. 392). Govoreći o rečeničnoj kondenzaciji, autor navodi da se sadržaj namjernih rečenica može kondenzirati na dva načina – infinitivizacijom (str. 447) i nominalizacijom (str 449).

U *Osnovama gramatike bosanskog jezika* (Čedić 2001) također se govori o sintaksičkim jedinicama kojima se iskazuje namjerno značenje. Među njima su posebno izdvojene padežne forme sa genitivom i akuzativom, prijedložni izraz *u cilju* karakterističan za administrativni i žurnalistički stil, glagolski prilog sadašnji (str. 192 – 193), te zavisne namjerne klauze (str. 221 – 222).

Sintaksa hrvatskoga književnog jezika (Katičić 2002) nudi nešto drugačiji prikaz namjernog značenja. Adverbijalna odredba namjere gotovo da se i ne spominje, ali se govori o zavisnim namjernim klauzama (str. 275 – 282), te o infinitivizaciji (str. 495 – 507) kao jednom od načina preoblike rečeničnog ustrojstva koje obuhvata i namjerno značenje. Navode se i glagoli osjećanja uz koje se vrši infinitivizacija a koji izriču mišljenje ili namjeru.

U *Gramatici hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* (Silić – Pranjković 2005) namjerno značenje pominje se u opisu padeža i njihovih sintaksičkih funkcija, i to u genitivu s prijedlozima (str. 218), te akuzativu s prijedlozima (str. 228, 229). Adverbijalna odredba namjere (str. 308) navedena je bez posebnog opisa, kao jedna od rjeđih adverbijalnih odredbi. Namjerne (finalne) zavisne klauze (str. 345-347) nešto su detaljnije opisane. Naglašeno je da su bliske uzročnim klauzama, te da se na taj način namjera može smatrati posebnim tipom uzroka. Razlika između uzroka i namjere je u tome što „uzrok u pravilu prethodi radnji glagola osnovne surečenice (...), a namjera

pretpostavlja da se radnja glagola osnovne surečenice događa pije radnje glagola zavisne surečenice“ (str. 345). Dalje su pobrojani veznici ovih klauza, te glagolski oblici koji su za njih uobičajeni.

Zaključak

Definirati namjeru podrazumijeva baviti se i filozofijom, te promatrati odnose među radnjama i zbivanjima u svijetu. Ipak, može se reći da namjera predstavlja nešto što se želi postići određenom radnjom, odnosno nešto što treba proizaći kao rezultat te radnje. Tako se namjera vezuje i za cilj koji se želi postići, ali je ona istovremeno i šira od samog cilja. Ona predstavlja i temu vodilju, koja nas upravlja i dovodi željenome cilju. Uočava se i preplitanje značenjskih nijansi namjere, cilja, svrhe i namjene. Nezaobilazna je i činjenica da je namjerno značenje blisko značenjskoj kategoriji uzroka, te na neki način i neodvojivo vezano za nju. Ipak, ove dvije značenjske kategorije trebaju se razgraničiti. Dosadašnja proučavanja namjere kao jednog od adverbijalnih značenja uglavnom se svode na taksativne obrade u gramatikama, dok nekog opsežnijeg i iscrpnijeg opisa namjernog značenja nema. Mjestimično se o namjeri govori i u sklopu lingvističkih radova koji se bave različitim temama, od padeža, pojedinih prijedloga, veznika, pa do rečenica i vezanog teksta.

Literatura

1. Aristotel 1960 – Aristotel, *Metafizika*, Kultura, Beograd
2. Barić i dr. 1979 – Barić, Eugenija; Lončarić, Mijo; Malić, Dragica; Pavešić, Slavko; Peti, Mirko; Zečević, Vesna; Znika, Marija, *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*, Školska knjiga, Zagreb
3. Brabec – Hraste – Živković 1968 – Brabec, Ivan; Hraste, Mate; Živković, Sreten, *Gramatika hrvatskosrpskoga jezika*, VIII, neizmijenjeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb
4. Feleško 1995 – Feleško, Kazimjež, *Značenja i sintaksa srpskohrvatskog genitiva*, Orfelin, Vukova zadužbina, Beograd, Matica srpska, Novi Sad
5. Jahić – Halilović – Palić 2000 – Jahić, Dževad; Halilović, Senahid; Palić, Ismail, *Gramatika bosanskoga jezika*, Dom štampe, Zenica

6. Jovanović 2007 – Jovanović, Radomir, *Veliki leksikon stranih reči i izraza*, drugo izdanje, Alnari, Beograd
7. Katičić 2002 – Katičić, Radoslav, *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*, Treće, poboljšano izdanje, HAZU, Nakladni zavod Globus, Zagreb
8. Klaić 1978 – Klaić, Bratoljub, *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod MH, Zagreb
9. Kovačević 1988 – Kovačević, Miloš, *Uzročno semantičko polje*, I izdanje, Svjetlost, Sarajevo
10. Maretić 1963 – Maretić, Tomo, *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Treće, nepromijenjeno izdanje, Matica hrvatska, Zagreb
11. Minović 1987 – Minović, Milivoje, *Sintaksa srpskohrvatskog-hrvatskosrpskog književnog jezika za više škole*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Sarajevo
12. Mrazović – Vukadinović, 1999 – Mrazović, Pavica; Vukadinović, Zora, *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance*, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci i Dobra vest, Novi Sad
13. Palić 2007 – Palić, Ismail, *Sintaksa i semantika načina*, Bookline, Sarajevo
14. *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika (I – 6)*, Matica srpska, Matica hrvatska, Novi Sad, Zagreb, 1967 – 1976.
15. *Rječnik bosanskog jezika*, Institut za jezik, Sarajevo, 2007.
16. Sesar 2001 – Sesar, Dubravka, „Modalni modeli u hrvatskim i drugim slavenskim jezicima“, *Suvremena lingvistika*, Vol. 51-52, No. 1-2, Hrvatsko filološko društvo, Zagreb, 203 – 218
17. Silić – Pranjković 2005 – Silić, Josip; Pranjković, Ivo, *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Školska knjiga, Zagreb
18. Simeon 1969 – Simeon, Rikard, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva I, II*, Matica hrvatska, Zagreb
19. Stevanović 1974 – Stevanović, Mihailo, *Savremeni srpskohrvatski jezik II*, Drugo izdanje, Naučna knjiga, Beograd
20. Težak – Babić, 1994 – Težak, Stjepko; Babić, Stjepan, *Gramatika hrvatskoga jezika: Priručnik za osnovno jezično obrazovanje*, 10. popravljeno izdanje, Školska knjiga, Zagreb